

Täysistunto

Torstai 11.11.2021 klo 16.00—20.16

9. Oikeus olla - kansalaisaloite oikeudenmukaisemman translain puolesta

Kansalaisaloite KAA 6/2021 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valio-
kuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 60 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Avaan keskustelun. Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.15 **Mai Kivelä vas:** Arvoisa puhemies! Oikeus olla oma itsensä. Oikeus olla se, joka on. Oikeus olla turvassa ja oikeus olla hyväksytty yhteiskunnassa, jossa elää. Ensinnäkin suuri kiitos Oikeus olla -kansalaisaloitteen tekijöille ja suurelle määrälle sen allekirjoittaneita ihmisiä. Tämä on erittäin tärkeä aloite, ja teidän ansiostanne me saamme tänään keskustella täällä eduskunnassa siitä, miten ihmisiä tulisi lainsäädännössä kohdella ja millainen olisi kaikkia kunnioittava, oikeudenmukainen ja reilu lainsäädäntö.

Meillä on tällä hetkellä vakavia ongelmia transihmisten ihmisoikeuksien toteutumisessa vuonna 2003 päivitetyn translain vuoksi. Sellaisia ongelmia, jotka olisivat toisaalta kuitenkin kohtalaisen helposti korjattavissa. Nykyinen translaki on epäinhimillinen, se on vanhentunut ja se on myös ristiriidassa Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Sukupuolen vahvistamisprosessi on kohtuuttoman pitkä. Se edellyttää lisääntymiskyvyttömyyttä ja kahden lääkärin vahvistamaa transsukupuolisuusdiagnoosia. No, on sanomatta-kin selvää, että tämä rikkoo räikeästi transihmisten oikeutta yksityisyyden suojaan ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Laki on häpeäksi ihmisarvon kunnioitukselle.

Erityisesti translaiten ja transnuorten tilanne on tällä hetkellä huolestuttava. He voivat tutkitusti muuta väestöä huonommin. Transnuorten keskuudessa itsetuhoisuus on selkeästi yleisempää kuin muun väestön keskuudessa. Riski yrittää itsemurhaa on pohjoismaisissa selvityksissä jopa 6–10 kertaa suurempi kuin muilla. Minä ajattelen, että tämän tiedon, jos minkä, tulisi viimein saada meihin vauhtia.

On selvitetty, että erityisesti vähemmistöstressi selittää transnuorten kohonnutta itsemurhariskiä. Tällä tarkoitetaan sellaisia stressitekijöitä, jotka syntyvät yksilön eläessä ympäristössä, jossa hänen vähemmistöryhmäänsä suhtaudutaan kielteisesti, sellaisessa ympäristössä, jossa hänen vähemmistöryhmäänsä suhtaudutaan kielteisesti, sellaisessa ympäristössä, jossa jatkuvasti joutuu selittelemään itseään, joutuu epäilyn kohteeksi tai joutuu jopa välttelemään ympäristöään oman turvallisuutensa takia kokonaan. Ympäristön kielteiset asenteet ovat omiaan altistamaan transnuoria myös syrjinnälle ja kiusaamiselle.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

Myös väärä sukupuolimerkintä altistaa transihmiset syrjinnälle. Sosiaali- ja terveystalveluissa voidaan kannustaa tukemaan väärään sukupuoleen kasvua. Kouluissa ohjataan väärille liikuntatunneille. Lääkärissä, armeijassa tai äänestämässä tulee henkilötunnuksen vuoksi väärin sukupuolitetuksi. Esimerkiksi Translasten ja -nuorten perheet ry:llä on lukuisia tarinoita syrjinnästä ja häpeästä.

No, miksi kenenkään pitäisi joutua nöyryyttäviin tilanteisiin ulkopuolisten johdosta ulkopuolisen paineen vuoksi? Translapset, transnuoret ja transaikuiset haluavat elää oman näköistään elämää ihan kuten kaikki muutkin. Tämä olisi mahdollista kohtalaisen helposti, jos olemme valmiita muuttamaan lainsäädäntöä. Lainsäädännön pitää tukea ihmisiä eikä mahdollistaa ja tukea syrjintää.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliitto on useasti vaatinut translain pikaista ja riittävää uudistamista, ja vaadimme sitä edelleen. Meidän tavoittelemassamme tulevaisuudessa transihmisten palvelujen ja hoitojen lähtökohtana ja kohtaamisen lainsäädännössä on yksilön itsemääräämisoikeus. Oman ilmoituksen on riitettävä sukupuolen vahvistamiseen. Juridiseen muutokseen ei pitäisi tarvita lääketieteellistä diagnoosia. Ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia häpeällisesti polkeva vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä on poistettava. Myös nykyinen vaatimus täysi-ikäisyydestä loukkaa translasten ja -nuorten ihmisoikeuksia.

Sosiaali- ja terveystalveluiden, varhaiskasvatuksen ja koulun tulisi tukea jokaista lasta ja nuorta kokemassaan sukupuolella. Juridisen sukupuolen korjaamisen pitäisi olla mahdollista myös alaikäisille. Alaikäisen transprosessin pitää perustua lapsen iän ja kehitystason huomioimiseen. YK:n lapsen oikeuksien sopimuskomitea on vaatinut jäsenvaltioita kumoamaan kaikki tällaiset lait, jotka syrjivät henkilöitä sukupuoli-identiteetin perusteella. Ajamamme muutokset vasemmistoliitossa ovat monin osin samoja kuin tässä kansalaisaloitteessa.

Kannatan Oikeus olla -kansalaisaloitteen tavoitteita ja toivon, että nämä ihmisoikeuksia kunnioittavat tavoitteet olisivat valtavirtaa vielä joku päivä myös tässä salissa, sillä transoikeudet ovat ihmisoikeuksia. Ja lopuksi haluan vielä sanoa, että toivon meiltä kunnioittavaa, ihmisoikeuslähtöistä keskustelua tämän kansalaisaloitteen käsittelyssä. Ajattelen, että se on vähintään, mitä meiltä voidaan odottaa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Honkasalo, olkaa hyvä.

18.21 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Transihmiset ovat joutuneet odottamaan pitkään, aivan liian pitkään. Transihmiset ovat joutuneet kokemaan jatkuvaa kamppailua, kun syntymässä todettu sukupuoli ei vastaa sisäistä kokemusta. Lapsi voi jo hyvin varhain osoittaa, että todettuun sukupuoleen liittyy ristiriitaa, tai asian voi ymmärtää vasta myöhemmällä iällä. Transihmisen elämä on joka tapauksessa täynnä ristiriitoja. Koulussa sukupuolen perusteella tehty ryhmittely ei vastaakaan omaa sukupuolta. Bussissa lipuntarkastaja ihmettelee henkilökortissa mainittua sukupuolta. Kun henkilö haluaa sukupuolenkorjausprosessin vireille, vaaditaan henkilöltä lisääntymiskyvyttömyyttä. Tämä on aivan absurdia. Kaiken sisäisen ja ulkoisen kamppailun lisäksi vaaditaan henkilöltä vielä lisääntymiskyvyttömyyttä. On absurdia, että nykylainsäädännöllä valtio voi päättää yksilön kehosta, sitä koskevista toimenpiteistä ja perhe-elämästä.

Transihmiset eivät siis joudu ainoastaan kärsimään sukupuoliristiriidan aiheuttamista sisäisistä kamppailuista, he joutuvat kamppailemaan myös yhteiskunnan asettamien täysin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

epäinhimillisten oikeudenloukkausten kanssa. Nykyinen laki pakottaa henkilön valitsemaan eri oikeuksiensa väliltä. Kun vaatii oikeuksiaan, joutuu luopumaan toisista. Tämä on täysin käsittämätöntä. Suomi onkin saanut vuosien varrella useilta tahoilta suosituksia translain muuttamiseksi. Esimerkiksi YK:n kidutuksenvastainen komitea totesi vuonna 2016, että ihmisten pakottaminen lääketieteellisiin toimenpiteisiin ja psykiatriseen arviointiin vertautuu kidutukseen. Myös useat muut ihmisoikeussopimuksia valvovat komiteat ovat toistuvasti huomauttaneet, että translaki loukkaa ihmisoikeuksia. Suomen ihmisoikeustilanteen YK:n määräaikaistarkastelussa vuonna 2017 useat maat suosittivat Suomelle translain uudistamista. Nykyinen translaki rikkoo muun muassa oikeutta perheeseen, yksityiselämään ja keholliseen koskemattomuuteen. Suomi on juuri hyväksytty YK:n ihmisoikeusneuvoston jäseneksi, ja esiinnymme ihmisoikeuksien mallimaana. Meillä monessa mielessä asiat ovatkin hyvällä tolalla, mutta samalla näin räikeästi loukkaamme transihmisten perustavanlaatuisia oikeuksia. Meillä on tässä todellinen peiliin katsomisen paikka.

Arvoisa puhemies! Tutkimusten mukaan Suomessa transnuoret voivat huonosti ja transnuorten itsemurha-ajatukset ovat noin 2—6 kertaa yleisempiä kuin muulla väestöllä. Kun henkilöpapereihin merkitty sukupuoli-merkintä ei vastaa sukupuoli-identiteettiä tai sukupuoli-identiteetin mukaista ilmaisuja, on transhenkilöillä suuri riski altistua häirinnälle, vihapuheelle, syrjinnälle ja väkivallalle. Riski on läsnä kaikissa tilanteissa, joissa sukupuoli tulee osoittaa tai muutoin määritellä. Tällaista lainsäädäntöä haluamme vielä ylläpitää? Suomi on ainoa Pohjoismaa, jossa lisääntymiskyvyttömyyttä edellytetään sukupuolen vahvistamista hakevilta henkilöiltä. Miten voimme perustella tällaisen järjestelmän ylläpitoa?

Arvoisa puhemies! Hallitus on hallituskauden alussa sopinut translain uudistamisesta. Nyt tietona on, että laki tulisi eduskuntaan ehkä toukokuun lopulla 2022. Translain uudistaminen on siirtynyt, vaikka viesti niin kansallisilta kuin kansainvälisiltä ihmisoikeustoimijoilta on selvä: lakia on muutettava. Meillä on paljon tietoa käytettävänä ja selvityksiä teetettynä. Nyt täytyy enää toimia.

Arvoisa puhemies! Transihmisten hoitojen lähtökohtana on oltava yksilön itsemääräämisoikeuden toteutuminen. Sukupuolen vahvistamisen on perustuttava yksilön omaan ilmoitukseen. Lääketieteellinen ja juridinen prosessi on erotettava toisistaan. Lisääntymiskyvyttömyysvaatimus on ehdottomasti poistettava. Myös lapsille ja nuorille on varmistettava pääsy yksilölliseen sukupuoliristiriidan hoitoon ja palveluihin. Juridisen sukupuolen korjaamisen pitää olla mahdollista yli 15-vuotiaille omalla ilmoituksella ja alle 15-vuotiaille huoltajan tai lastensuojelun luvalla. Eläminen kokemassaan sukupuolella täytyy mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä varhaiskasvatuksen ja koulun tuella. Alaikäisen transprosessin pitää perustua lapsen iän ja kehitystason huomioimiseen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti. Uuden nimilain mukaisesti 15-vuotias voi jo muuttaa etunimensä. Translain olisi luontevaa olla linjassa tämän kanssa.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva kansalaisaloite on erinomainen aloite ihmisoikeusloukkauksen korjaamiseksi. Kansalaisaloitteessa esitetty lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poisto, juridisen sukupuolen vahvistaminen ilmoitusmenettelyllä ilman lääketieteellisen diagnoosin vaatimusta, transrekisterin lakkauttaminen ja lasten oikeuksien turvaaminen juridisen sukupuolen vahvistamisessa porrastetusti eivät ole liikaa vaadittuja ihmisoikeudet turvaavassa valtiossa. Kiitän kansalaisaloitteen tekijöitä aloitteesta, kannatan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

siinä esitettyjä vaatimuksia lämpimästi ja toivon hallitukselta asian suhteen pikaisia toimia. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, olkaa hyvä.

18.28 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! En kannata tätä kansalaisaloitetta ja pidän tätä vahingollisena ennen muuta lasten ja nuorten kasvurauhan ja kehityksen kannalta. Me ollaan nähty viime vuosina sellainen kehityskulku, jossa nuorten kokemaa sukupuoli-dysforia on räjähdysmäisesti lisääntynyt erityisesti tyttöjen kohdalla. Oletan, että tälläkin keskustelulla, jota tänä iltana käydään ja jota tietyt etujärjestöt ovat ajaneet, on oma yhteytensä siihen, että yhä useampi nuori nuoruuden hämmennystä, ahdistusta kokiessaan pohtii sitä vaihtoehtoa, johtuvatko kaikki ongelmat siitä, että onkin syntynyt väärään sukupuoleen.

Tämä kansalaisaloite poistaisi kokonaan lääketieteellisen yhteyden sukupuolen vahvistamisprosessissa. Ja vaikka kyseessä on vain juridisen sukupuolen vahvistaminen, niin tämä ehdotus korostaa sitä tavoitetta, että sukupuolen käsite irrotetaan biologisesta todellisuudesta, biologisista tosiasioista. Eli sukupuoli voitaisiin ikään kuin määritellä ilmoitusluonteisesti henkilön oman identiteettikokemuksen pohjalta ilman, että se perustuisi objektiivisesti määriteltäviin lääketieteellisiin tosiasioihin. Tämä on tämän aloitteen oleellinen tarkoitus. Eli tällä aloitteella halutaan edistää sateenkaari-ideologiaa, hyvin ideologisia tavoitteita, eli pyrkimystä muuttaa sukupuolen käsite ideologiseksi ja mahdollistaa myöhemmin biologiseen sukupuoleen sitoutuvien näkemysten pitäminen virheellisinä.

Läketieteellisen arvioinnin ohittaminen on vakavaa erityisesti nuorten kohdalla. Tutkimuksista ja tilastoista tiedetään, että 80—90 prosenttia niistä nuorista, jotka teininä ajattelevat olevansa transsukupuolisia tai kokevat olevansa toista sukupuolta kuin se heidän todellinen, biologinen sukupuolensa on, aikuistuuksaan kuitenkin identifioituu alkuperäiseen sukupuoleensa. Olisikin todella vaarallista tuoda jo 15-vuotiaille aivan omalla ilmoituksella mahdollisuus sukupuolen juridiseen vaihtamiseen, joka käynnistäisi sen prosessin, joka johtaisi sitten hormonihoitoihin, tarvittaessa myös leikkaushoitoihin, rintojen poistamiseen, sukuelinten silpomiseen — sellaiseen prosessiin, josta ei ole enää paluuta myöhemmin.

Se, mikä tässä aloitteessa on vielä mielestäni kaikkein huolestuttavinta — ja toivon, että siihen kiinnitettäisiin huomiota — on se, että täällä todetaan, että myös alle 15-vuotiaan kohdalla vanhempien tai huoltajan luvalla tämä sukupuolen vaihtaminen, niin sanottu korjaaminen, [Vasemmistoliiton ryhmästä: Vahvistaminen!] voisi olla mahdollista ja huoltajan sijasta puhevaltaa voisi jopa käyttää lapselle määrätty edunvalvoja, mikä tarkoittaisi käytännössä sitä, että jos huoltaja ei, kuten täällä esityksessä sanotaan, pysty henkilökohtaisista syistä ymmärtämään sukupuoliristiriidan lapselleen aiheuttamaa kärsimystä, niin siinä tapauksessa hänelle voitaisiin määrätä edunvalvoja, joka vastoin vanhempien kasvatustuuta ja -oikeutta olisi käynnistämässä sukupuolenvaihdosprosessin ja juridisen sukupuolen vaihtamisen. Mielestäni tämä ”korjaus”-sana, jota täällä käytetään, on väärä. Ihminen on syntynyt omaan sukupuoleensa, ja on jo hyvin ideologista väittää tätä prosessia korjaukseksi. Kyllä siinä on kysymys vaihtamisesta eikä korjaamisesta.

Taloustutkimus kysyi vuonna 2020 suomalaisilta, tulisiko lakia muuttaa siten, että sukupuolenvaihto tulisi pelkästään oman ilmoituksen perusteella tapahtuvaksi ilman lääketieteellisiä ja psykiatrisia tutkimuksia, ja 78 prosenttia suomalaisista silloin ilmoitti suhtau-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

tuvansa kielteisesti nimenomaan hoitojen sallimiseen alaikäisille, ja enemmistö ei kannattanut tätä ilmoitusmenettelyä. Toivon, että myös tämä sali antaisi vahvan viestinsä siitä, että tämän kansalaisaloitteen suuntaan ei lähdetä, ja ymmärtääkseni hallitusohjelmassakin on sovittu, että alaikäisille ei tällaista sukupuolen vaihtamisen ilmoitusprosessia tuotaisi. [Iiris Suomela: Täältä salista ei ole sellaista puheenvuoroa käytetty!]

Sukupuoli-identiteetti on eri asia kuin biologinen sukupuoli, ja silloin, kun on kyse ristiriidasta mielen ja kehon välillä, olipa kysymys sitten sukupuoliristiriidasta tai jostakin muusta, esimerkiksi anoreksiasta, tulisi juridiikan ja vaikkapa leikkaustenkin sijaan pyrkiä auttamaan ihmisen mielen alueella kamppailuja oman sukupuoli-identiteetin suhteen. Pidänkin vastuuttomana sitä, että tässä esitetään muutosmahdollisuuksia ilmoituksen perusteella myös lapsille, jopa alle 15-vuotiaille lapsille, huoltajan tai jopa edunvalvojan toimesta.

Haluan vielä palata ”sukupuoli”-käsitteeseen. Siis Suomen lainsäädäntöhän ei tunne mitään kolmatta sukupuolta [Puhemies koputtaa], mikä on loogista, sillä biologisesti sukupuolia on vain kaksi. Intersukupuolisuus on sukupuolen kehityshäiriö, josta kärsiviä syntyy vain muutamia vuosittain, mutta transnuoret ja transihmiset, joista nyt puhutaan, [Puhemies: Aika!] ovat pääsääntöisesti syntyneet aivan normaalisti tyttöinä ja poikina.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Hyrkkö, olkaa hyvä.

18.36 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Lämmin kiitos alkuun aloitteen tekijöille, että pääsemme keskustelemaan tärkeästä asiasta, ihmisten yhdenvertaisista oikeuksista ja erityisesti lasten ja nuorten oikeuksista. Translain uudistaminen sisältyy myös hallitusohjelmaan, ja toivon, että hallituksen esitys saadaan niin ikään tämän salin käsittelyyn mahdollisimman nopeasti. Tämä kansalaisaloite tarjoaa edustajille kuitenkin mahdollisuuden perehtyä asiaan ja käydä siitä asiallista keskustelua jo ennakoon.

On valitettavaa, että edellinen puhuja, edustaja Räsänen, käytti tämän mahdollisuuden pikemminkin ihmisten — siis ihan oikeasti olemassa olevien ihmisten — kokemusten ja identiteetin vähättelyyn. Sanoilla ja ehkä erityisesti tässä salissa käytetyillä sanoilla luodaan myös todellisuutta, sitä todellisuutta, jossa nämä ihmiset elävät joka päivä, ja siksi vetoan edustajakollegoihin, että asiaan ja näihin ihmisiin, joita tämä asia koskee, suhtaudutaisiin kunnioittavasti myös käytettyjen termien muodossa.

Nykyinen translaki on auttamattomasti vanhentunut. Se on surullinen esimerkki lainsäädännöstä, joka vaikeuttaa ihmisten päivittäistä elämää ja ennen kaikkea loukkaa ihmisioikeuksia räikeällä tavalla. Tämän lain puitteissa hyvinvointivaltiomme epäonnistuu tehtävässään — kaikkien ihmisten oikeudet eivät ole yhtäläisiä. Suomi on saanut transihmisten oikeuksien loukkaamisesta useita huomautuksia. Muutos siis tarvitaan, ja se tarvitaan nopeasti, jotta jokainen ihminen voi elää omana itsenään ja olla yhdenvertainen lain edessä. Me olemme ainoa Pohjoismaa, jossa sukupuolenkorjausprosessiin ryhtymiseksi edellytetään todistusta lisääntymiskyvyttömyydestä. Tämä lainsäädäntömme häpeätahra on poistettava. Vaatimus on yksiselitteisesti ristiriidassa henkilökohtaisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden kanssa. Lisäksi oman ilmoituksen on oltava riittävä peruste juridisen sukupuolen korjaamiseen ja vahvistamiseen. Nämä muutokset eivät ole keneltäkään pois.

Arvoisa puhemies! Olemme hallitusohjelmassa tosiaan sopineet translain uudistuksesta. Tämä uudistus on kuitenkin viivästynyt kerta toisensa jälkeen. On todella ongelmallis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

ta, että ihmisoikeusloukkausten korjaaminen lykkääntyy tällä tavalla. Jotain kummallista ja surullistakin on siinä, että kansalaisyhteiskunnan on tehtävä vastaavanlainen kansalaisaloite tämän ilmeisen asian korjaamiseksi. Nyt lykkäysten myötä on herännyt aito pelko siitä, ehditäänkö asia saada maaliin tällä hallituskaudella, ja vetoan ministeri Kiuruun, että tämä asia korjataan.

Arvoisa puhemies! Vierailin hiljattain Puolassa, jossa autoritäärin hallinto yrittää kaikki keinoin murentaa vähemmistöjen oikeuksia, kääntää kelloa ajassa taaksepäin. Me kaikki tässä salissa toivottavasti ymmärrämme, että sellainen tie on täysin kestämaton. Suomessa on otettava askelia toiseen suuntaan. Sukupuolivähemmistöjen oikeudet eivät ole toissijainen tai vähäpätöinen asia. Niissä on kyse yhdenvertaisuudesta lain edessä, nähdäksesi ja kuulluksi tulemisesta ja oikeuksien tunnustamisesta.

Arvoisa puhemies! Hallitusohjelmaan on kirjattu, että sukupuolen voisi korjata vain täysi-ikäinen henkilö. Tämä kansalaisaloite kulkee tämän hallitusneuvotteluissa sovitun linjan edellä, ja hyvä niin. Kansalaisaloite ottaa huomioon myös transtaustaisten lasten ja nuorten oikeudet. 15 vuotta täyttäneellä tulisi olla oikeus sukupuolensa juridiseen vahvistamiseen omalla ilmoituksella. Kannatan tätä aloitteen tavoitetta ja toivon, että eduskunta antaa transnuorille mahdollisuuden vahvistaa oma sukupuolensa jo ennen täysi-ikäisyyttä — itsemääräämisoikeus kun ei katso ikää.

Translapsen ja -nuoret voivat tutkimusten mukaan muuta väestöä huonommin. Edellisessä puheenvuorossa käytettiin termiä ”kasvurauha”, ja juuri sen tämä aloite pyrkii jokaiselle nuorelle turvaamaan. Translasten ja -nuorten oman identiteetin vähättely ei sitä tavoitetta edistä, päinvastoin. Translapselle ja -nuorelle sukupuolen juridinen vahvistaminen helpottaa kohdatuksi tulemistä siinä oikeassa sukupuolella ja tukee sitä kautta lasten ja nuorten hyvinvointia. Juridisen sukupuolen vahvistamisen lisäksi tarvitsemme koulutusta ja tukea sateenkaarinuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Aikuisten tehtävä on auttaa nuorta eri elämänvaiheissa, oli nuoren tausta millainen tahansa.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tästä salista lähtee vankka tuki niille ihmisille, jotka odottavat kiireesti omien oikeuksiensa saamista inhimilliselle tasolle. Maailma muuttuu, yhä useammat voivat ja uskaltavat elää omana itsenään. Onneksi yhteiskuntamme menee eteenpäin, ja kun niin tapahtuu, on lainsäädännön syytä pysyä mukana menossa.

Toivon aloitteelle ripeää käsittelyä ja ennen kaikkea hallitukselta myös ripeää toimintaa oman esityksensä kanssa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Suomela, olkaa hyvä.

18.41 Iris Suomela vihr: Arvoisa puhemies! Haluan aloittaa kiittämällä tämän aloitteen tekijöitä. Tiedän, että tällaisten aloitteiden tekeminen on suuri ponnistus erityisesti silloin, kun ollaan aivan perustavanlaatuisen kysymysten äärellä. Nythän puhutaan ihmisoikeuksista ja ihmisten oikeudesta päättää omasta kehostaan ja tulla kohdatuksi omana itsenään. Nimittäin siitä tässä on kyse, ei mistään sen kummemmasta, mutta toisaalta ei myöskään mistään sen pienemmästä. Ei ole valtion, viranomaisten tai lääkärien tehtävä määrittää ihmisen identiteettiä, sitä, kuka ihminen on.

Korjataan siis alkuun muutama virheellinen käsitys.

Kasvurauhaa on jokaisen oikeus kasvaa omana itsenään ja saada siihen ympäröivän yhteiskunnan tuki. Valitettavasti tiedämme, että tätä rauhaa ei tällä hetkellä sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla lapsilla tai nuorilla ole.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

Nykyinen lainsäädäntö ja ilmapiiri altistavat sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret syrjinnälle sekä väkivallalle. Tiedämme Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksista, että sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kertovat muita nuoria useammin kokeneensa koulukiusaamista ja fyysistä uhkaa. Transnuorista psyykkistä väkivaltaa ovat kokeneet lähes kaikki ja fyysistä väkivaltaa noin puolet. Transnuoret voivat psyykkisesti heikommin kuin enemmistöön kuuluvat nuoret, mutta mielenterveysongelmat ovat yleisiä myös sukupuoliristiriitaa kokevilla lapsilla. Noin puolet suomalaisista transnuorista on ajatellut itsemurhaa.

Tilanne on siis todellakin vakava: kasvurauhaa ei ole, ja se on ennen kaikkea syrjinnän vika. Tämä tilanne on todella kestävä, eikä se voi jatkua. Lapsen edun tulee aina olla ensisijaista, ja se edellyttää sitä, että lainsäädäntöä korjataan nimenomaan myös lapsia ja nuoria ajatellen. Tätä on myös YK:n ihmisoikeuskomitea Suomelta vaatinut.

Myös biologinen tosiasia on, että sukupuoli on moninainen ilmiö. Tästä on kattavaa vertaisarvioitua tutkimusta. Nämä faktat eivät ole ideologisia, vaan ideologista on väittää toisin. [Mai Kivelä: Juuri näin!]

Sukupuoli on myös jokaisen oma asia. Ei ole yhtäkään hyvää syytä pakottaa ihmistä elämään väärän sukupuolimerkinnän tai väärän nimen kanssa, ja tämä on vielä erillinen asia kuin oikeus hoitoihin. Tässä aloitteessahan nimenomaan tavoitellaan näiden kahden asian erottamista toisistaan.

Nyt puhutaan siis nimenomaan juridisesta sukupuolimerkinnästä, siitä, mikä sukupuoli ihmiselle on rekisteriin kirjattu. Ja todella, kun transnuorilla ei ole oikeutta korjata sitä merkintää, niin se johtaa virheelliseen kohteluun koulussa, joukkoliikenteessä, harrastuksissa, omassa arjessa. Se johtaa vaikkapa siihen, että edes ne opettajat, jotka haluavat puhutella lasta hänen oikealla nimellään, eivät välttämättä tule niin tehneeksi, koska papereissa on väärä nimi. Tästä on todella harmillista kuulla vaikkapa sijaistavilta opettajilta. He tulevat kouluun, he haluavat olla hyviä opettajia, mutta väärin rekisterimerkintöjen vuoksi he tulevat sivuuttaneeksi lasten identiteetin, mikä on tietysti lasten ja nuorten edun vastainen.

Tätä uudistusta on siis odotettu todella pitkään, ja siksi olen erityisen kiitollinen, että tästä on nyt kansalaisaloite tehty nimenomaan niin, että myös lapset ja nuoret huomioidaan. Uudistusta on jouduttu lykkäämään koronapandemian vuoksi, ja sen tähden sillä onkin nyt todella kova kiire. On keskeisen tärkeää, että uudistus saadaan eduskuntaan sellaisella aikataululla, että ehdimme sen ajoissa käsitellä ja täältä voimaan saattaa. Translaki on nimittäin auttamattoman vanhentunut. Se loukkaa ihmisten yksilönvapauksia ja itsemääräämisoikeutta. Lisääntymiskyvyttömyydestä puhutaan monesti, mutta se on vain jäävuoren huippu tässä kokonaisuudessa. YK:n lisäksi myös ihmisoikeusjärjestö Amnesty ja lukuisat oikeustieteen asiantuntijat ovat kritisoineet Suomen translakia kovin sanankääntein.

Myös lääkärit ovat tuoneet esiin, että tällä hetkellä heille sysätty vastuu nimenomaan juridisen sukupuolen määrittämisestä ei kuulu heidän ammattikuntansa piiriin, kun kyse on nimenomaan juridisesta merkinnästä. Tämän tulisikin olla ihmisen oman ilmoituksen varassa, ja nimenomaan oman ilmoituksen niin, että ei ole kohtuutonta byrokratiaa tai kohtuuttoman pitkiä harkinta-aikoja, vaan pyritään mahdollisimman lähelle sitä, että ihminen voi ilmoittaa, mikä todellinen sukupuoli on, ja tämän jälkeen merkinnät korjataan sen mukaisiksi.

Kuvaavaa on, että tämä kansalaisaloite sai vain kahdessa päivässä vaaditun 50 000 suomalaisen tuen. Hätä on kova, ja se hätä on meidän tässä salissa kuultava. Kuten jo alkuun

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

totesin, tällä hetkellä kasvurauhaa translapsille ja transnuorille ei ole, ja nyt on meidän vastuullamme korjata tämä asia. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Aittakumpu, poissa. Edustaja Biaudet, poissa. Edustaja Hopsu, poissa. — Edustaja Holopainen, Mari, olkaa hyvä.

18.46 Mari Holopainen vihr: Kiitos, arvoisa puhemies! Kiitos aloitteen tekijöille ja allekirjoittaneille. On yksiselitteisen selvää, että me tarvitaan uusi translaki, ja se tarvitaan pian. Vihreät jakavat aloitteen tavoitteet säätää ihmisoikeuksia ja lasten oikeuksia kunnioittava translaki. Translain uudistus on yksi tämän hallituskauden tärkeimmistä toimista ihmisoikeuksien edistämiseksi.

On siis todellakin korkea aika uudistaa translaki viipymättä. Nykyisessä laissa on useita epäkohtia, joista Suomea on arvosteltu. Laki loukkaa sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksia, kehollista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta. Voimassa oleva translaki vaatii sukupuoltaan korjaavalta sterilisaatiota, täysi-ikäisyyttä, lääketieteellisiä tutkimuksia ja osoitusta siitä, että elää vastakkaisen sukupuolen sukupuoliroolissa. Translain uudistuksessa on pidettävä huolta transnuorten oikeuksien toteutumisesta, ja tämä aloite turvaisi lasten oikeudet ikä ja kehitystaso huomioiden.

Tässä aloitteessa esitetään juridisen sukupuolen vahvistamista niin, että se toteutuisi ilmoitusmenettelyllä, johon ei sisällyttäisi enää lisääntymiskyvyttömyyden tai lääketieteellisen diagnoosin vaatimusta, eli sukupuoli vahvistettaisiin henkilön antaman vapaaehtoisin ilmoituksen perusteella. Onkin erittäin tärkeää huomioida, että nämä kaksi asiaa tässä sekoitetaan aika usein. Tässä siis todellakin keskitytään juridisen sukupuolen vahvistamiseen. Samalla aloitteessa esitetään, että sukupuoltaan juridisesti korjanneista ylläpidettävä tietokanta lakkautettaisiin ja sukupuolen juridinen vahvistaminen laajennettaisiin porrastetusti myös alle 18-vuotiaille.

Todellakin, kuten tässä on mainittu, aloite keräsi vain kahdessa päivässä nämä vaadittavat 50 000 allekirjoitusta.

Aloite ei ota kantaa sukupuoliristiriitaan annettavaan lääketieteelliseen hoitoon. On ollut aika surullista lukea haastatteluja, joissa ihmiset, jotka kärsivät tästä nykyisestä laista, sanovat, että heistä osalle olisi kenties riittänyt se, että he olisivat saaneet vahvistaa oman identiteetin, juridisen sukupuolen, muuttaa sen ja olla sellaisia kuin he ovat, mutta sitten he ovat kohdanneet vaatimuksia, jotka myös puuttuvat ihmisen keholliseen koskemattomuuteen ja haluavat määrittää nimenomaan sitä kehollista sukupuolta.

Jos joku on kenties huolissaan tässä salissa siitä — kun täällä on käytetty puheenvuoroja, joissa nyt sitten halutaan enemmän yhteiskunnan määrittelemää sukupuoli-identiteettiä — lisääntykö sukupuolen juridisen vahvistamisen lisäksi myös sitten kehollinen sukupuolenkorjaushoito, niin tässä aloitteessa nimenomaan todellakin keskitytään tähän juridisen sukupuolen vahvistamiseen, joka voisi sitten vahvistaa ihmisen kokemusta omana itsenään jo sinänsä. Se saattaisi myös sitten tuoda sitä rauhaa niille kasvaville nuorille, monelle, jotka haluavat, että voivat ilmaista itseään sellaisena kuin ovat. Myöskin lääkärikunta hyvin vahvasti tukee aloitteen tavoitteita. On ihan järkyttävää, että me vaaditaan tällä hetkellä nykylainsäädännön puitteissa myös sitä, että ihmiset joutuvat huomattavasti rankempiin toimiin, joihin kaikki eivät halua ryhtyä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

Tämä aloite on erittäin tärkeä, ja olisi todella tärkeätä, että kaikki tässä salissa voisivat huomioda, että nykyinen lainsäädäntö ei turvaa lasten ja nuorten oikeuksia riittävällä tavalla. Suomea on arvosteltu tästä nykyisestä translaista. YK:n ihmisoikeuskomitea on antanut Suomelle suosituksen translain uudistamisesta, ja myöskin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että lisääntymiskyvyttömyyden vaatiminen on ihmisoikeusloukaus. Samoin tasa-arvovaltuutettu, lapsiasiavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu ovat vaatineet toukokuussa yhteisessä kannanotossaan, että Suomen translakia on uudistettava vastaamaan perus- ja ihmisoikeuksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Tanus, olkaa hyvä. [Päivi Räsänen: Nyt tulee asiantuntijan puheenvuoro!]

18.52 **Sari Tanus kd:** Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä translain uudistamiseen pyrkivä kansalaisaloite. Tässä olen kuunnellut puheenvuoroja ja hämmästellyt sitä ideologista paatosta. Täytyy ensimmäisenä sanoa, että jokainen ihminen riippumatta taustasta, tuntemuksista, kokemuksista on yhtä lailla arvokas. Jokaisella ihmisellä on jakamaton ihmisarvo, ja se on meidän lähtökohta myös meidän eduskuntaryhmän ohjelmassa aivan ensimmäisenä pykälänä. Ja sen lisäksi haluan vielä sanoa, kun tässä useasti tulee näistä asioista keskusteltaessa vastaanottaneeksi syytöksiä siitä, ettemme kunnioittaisi ihmisiä, niin sanon tässä ihan tämän salin kuullen, että paitsi asiakas- ja potilaspiiriini myös tuttavapiiriini ja sukulaispiiriini kuuluu näitä ihmisiä. Ja samanaikaisesti haluan sanoa, etten ole tavannut yhtäkään aikuisikään ehtinyttä tai vanhempaa transhenkilöä, joka kannattaisi tämän tyypistä translain muutosta.

Nyt on tärkeää miettiä, haluammeko tässä salissa viedä ideologisia asioita eteenpäin vai haluammeko ajatella ja viedä sellaisia päätöksiä eteenpäin, jotka edistävät lasten ja nuorten pitkäaikaista hyvinvointia. Aivan niin kuin täällä edustaja Räsänen nosti esiin, niin viimeisten muutaman vuoden aikana erityisesti nuorten tyttöjen keskuudessa on noussut valtavasti niiden tyttöjen määrä, jotka yllättäen kokevat itsensä pojiksi — joko sen jälkeen, kun koulussa on käyty puhumassa asiasta, joko sen jälkeen, kun he ovat netissä löytäneet ryhmän, johon ovat tutustuneet, tai sen jälkeen, kun joku tuttavapiirissä on alkanut pohtia asioita.

Haluaisin muistuttaa, että lasten ja nuorten normaaliin kehitykseen kuuluu murrosikä, jolloin kyseenalaistetaan moniakin asioita, jolloin kritisoidaan, jolloin kapinoidaan, ja se murrosikä on erittäin tärkeä jakso käydä läpi. Ja silloin on erittäin tärkeää, että nekin nuoret, jotka kokevat epämukavuutta omassa kehossaan, jotka haluaisivat olla jotakin muuta kuin ovat, vaikka sukupuolensa suhteen, kohdataan lämpimästi, rakastavasti, heitä kuunnellaan, heille annetaan tilaa, annetaan joustoja, mutta heitä kuitenkin ohjataan turvallisesti eteenpäin, koska lääkärit, nimenomaan transpoliklinikan lääkärit, niin täällä Helsingissä kuin Tampereella, missä näitä hoitojakin annetaan, nimenomaan ovat painottaneet sitä, että 80—90 prosentilla niistä nuorista, jotka ovat kokeneet, että ovat toista sukupuolta, jotka ovat halunneet myös muuta kuin juridista muutosta, tämä toive laimentuu, ja itse asiassa, kun he pääsevät murrosiän yli ja ehkä sen jälkeen, kun näitä kipeitä kysymyksiä on heidän kanssaan käsitelty, heidän toiveensa lakkaa. Ja huoli myös lääkärin keskuudessa on se, että kun avataan ovea ikään kuin juridiselle määrittelylle, että he juridisesti asiakirjoissa ovat toista sukupuolta, niin silloin lähdetään myös vahvistamaan sitä reittiä, sitä prosessia,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

jossa hyvin monella lähtee vahvistumaan myös se muutosprosessi, fysiologinen muutosprosessi, ja sitä lähdetään vaatimaan.

Sen lisäksi lääkärit ovat nostaneet esiin, että erittäin monella niistä nuorista, joilla on tämän tyyppisiä toiveita, taustalta löytyy autismin kirjon muutoksia. Sieltä löytyy koulukiusaamista, oppimisvaikeuksia, kaltoinkohtelua, seksuaalista hyväksikäyttöä ja niin edelleen. Miksi joku nuori tyttö inhoaa rintojansa? Jos tällainen nuori tyttö saa oikeuden itse ilmoittaa, että ”haluankin olla poika”, niin kuinka paljon jää piiloon niitä tapauksia, joissa niitä rintoja on kopeloitu, joissa on ollut seksuaalista hyväksikäyttöä, jolloin hän ei ole ker-tonut kenellekään, mutta inhoaa niitä rintojansa, jotka hän haluaa leikattavaksi pois.

Eli meidän lääkärin suuri pelko on, että kun me avataan tällainen reitti, niin meille jää tavattoman paljon lapsia ja nuoria, joiden elämänhistoriaan jäävät kaltoinkohtelut ja monet muut sellaiset asiat, mitkä todellakin pitäisi heidän kanssaan keskustella läpi ja auttaa heitä selvittämään asiat ja jatkamaan elämäänsä tasapainoisesti eteenpäin.

Eli kun me nyt tätä kansalaisaloitetta mietimme, niin tarvitsee itse kunkin meistä miet-tä, haluammeko me viedä jotakin ideologista muutosta eteenpäin vai haluammeko tässä talossa tehdä sellaisia muutoksia, jotka edesauttavat lasten ja nuorten hyvinvointia. Itse olen ajatellut niin, että vaikka esimerkiksi tässä on kyse vain juridisen sukupuolen muutoksesta — ja sekin, että sukupuoli olisi ikään kuin niin mitätön asia, että sen voi omalla ilmoituksella vain ilmoittaa — niin mitenkä tämä yhteiskunta on ruvennut näin aliarvioi-maan meidän kehoamme ja meidän sukupuoltamme.

Mutta tähän liittyen haluaisin sanoa, kun — niin kuin sanottu — monilla juridisen suku-puolen muuttaminen johtaa eteenpäin myös niihin fysiologisiin muutosprosesseihin, hoi-toihin ja leikkauksiin, meillä sterilisaation saa 30-vuotias. Ja itse ajattelisin, että jos trans-lakia jotenkin muutetaan, me voisimme muuttaa sen niin, että pysyviä muutoksia, leik-kauksia tai muita hormonihoitoja, jotka vaikuttavat esimerkiksi aivoihin, voisi ehkä tehdä vasta 30 vuodesta eteenpäin. Minkä takia? Koska nuorten aivot kehittyvät yli 20-vuotiaana — 25-vuotiaaksi, joillakin pitempäänkin. Ja nimenomaan otsalohko, mikä on sellainen osa aivoista, missä nuoret voivat päätellä pitemmällä aikavälillä seuraamuksia ja niin edelleen. Ja sitten toisaalta olisi sitä kasvurauhaa, rauhaa käydä myös läpi ehkä niitä elämän ikäviä kokemuksia, kaltoinkohtelua, seksuaalista hyväksikäyttöä, masennusta, [Puhemies koput-taa] autismikirjoja. Ja sen jälkeen, kun nämä olisi saatu nostettua pintaan, diagnosoitua ja lääkittyä, niin sen jälkeen nuoret voisivat katsoa ja voisivat yhdessä lääkärin kanssa kat-soa, [Puhemies: Aika!] mikä tässä on tilanne, tarvitaanko joitakin muita hoitoja.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Pelkonen, olkaa hyvä.

Arvoisa puhemies! Jos aivan viimeisenä saisin sanoa sen, että meillä on myös nuoria, jotka ovat edenneet myös kirurgisiin toimenpiteisiin ja jotka ovat katuneet, ja he eivät ikinä saa sitä kehoa takaisin, nuoret naiset. [Puhemies: Nyt kiitoksia.] Ja yksikin tällainen [Puhemies: Edustaja Pelkonen, olkaa hyvä!] on liikaa.

18.59 Jaana Pelkonen kok: Arvoisa herra puhemies! Myös omalta osaltani lämmin kii-tos kansalaisaloitteen tekijöille ja allekirjoittajille. Lainsäädännön tulee tunnustaa kaikille samat oikeudet ja velvollisuudet. Translain kokonaisuudistus on välttämätön toimi, jotta jokaisen itsemääräämisoikeutta voitaisiin parantaa ja toisaalta sukupuolen vahvistamiseen liittyvää viranomaistoimintaa yksinkertaistaa. Kuten täällä on jo monissa hyvissä puheen-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

vuoroissa kuultu, Suomi on tällä hetkellä ainoa Pohjoismaa, joka vaatii sukupuoltaan korjaavilta sterilisaatiota. Kyseessä on yksi Suomen lainsäädännön räikeimmistä epäkohdista ja ihmisoikeusloukkaus, jonka johdosta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on huomauttanut Suomea useita kertoja.

Muutosta lakiin on yritetty jo pitkään, muun muassa viime hallituskaudella puoluerajat ylittävällä yhteistyöllä, ja toivon todella, että nykyinen hallitus uudistuksen toteuttaa. Hallitukselle täysi tukeni tässä asiassa. On tärkeää ymmärtää, että tämä uudistus ei ole keneltäkään pois. Kyse on jakamattoman ihmisarvon kunnioittamisesta, [Mai Kivelä: Niin just!] inhimillisyydestä sekä yksilön itsemääräämisoikeuden takaamisesta. On aika korjata translakiin liittyvät eriarvoistavat epäkohdat. [Vasemmistoliiton ryhmästä: Hieno puhe! Kiitos!]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Laukkanen poissa. Edustaja Holopainen Hanna poissa. — Edustaja Multala, olkaa hyvä.

19.01 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Käsittelemme nyt Oikeus olla -kansalaisaloitetta, joka pyrkii saamaan Suomeen translain, joka kunnioittaa kaikkien juridista sukupuoltaan korjaavien henkilöiden perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Pääministeri Marinin hallitusohjelmasta poiketen tässä kansalaisaloitteessa vaaditaan täyttä itsemääräämisoikeutta sekä lasten-, perus- ja ihmisoikeuksien noudattamista perustuslain kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Suomi on, kuten täällä tänään on moneen kertaan jo todettu, saanut tästä aiheesta eli translain ihmisoikeusloukkauksista, erityisesti tästä lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksesta, YK:lta huomautuksen jo kauan aikaa sitten. Hallitusohjelmassa tähän ollaan puuttumassa, mutta hallituksen esitystä valitettavasti ei ole täällä vielä näkynyt, ja olemme eduskunnan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ryhmässä, jossa itse toimin varapuheenjohtajana, tämän asian puolesta kantaa ottaneet ja pyrkineet kiirehtimään hallitusta tuomaan esityksensä tänne eduskuntaan mahdollisimman nopeasti. Kun sitä ei ole kuullut, varmastikin kansalaisaloite on ihan paikallaan tätä keskustelua vauhdittamaan ja toivottavasti myös hallitusta tässä asiassa vauhdittamaan.

Arvoisa puhemies! Kokoomuksen puoluekokouskanta vuodelta 2018 toteaa: ”Translakia on uudistettava siten, että henkilön juridinen sukupuoli on jatkossa mahdollista vahvistaa oman ilmoituksen perusteella ilman lääketieteellistä prosessia tai sterilisaatiota. Voimassa oleva translaki edellyttää sukupuolen juridisen vahvistamisen ehtona lisääntymiskyvyttömyyttä sekä alistaa juridisen vahvistamisen psykiatrien lausunnolle. Tämänhetkinen laki sotii rajusti itsemääräämisoikeutta vastaan.” Myös puolueen uudessa periaateohjelmassa itsemääräämisoikeus yhdistetään jokaiselle kuuluvaan ihmiselämän arvokkuuteen.

Arvoisa puhemies! Tässä kysymyksessä ja erityisesti tässä lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksessa on kyse siitä, että jokaisella on mahdollisuus elää täysipainoista elämää. Tässä keskustelussa todella useaan kertaan ovat menneet sekaisin ikään kuin juridinen sukupuoli ja tämmöiset lääketieteelliset menetelmät, joita sitten voidaan tehdä lisäksi. Osa transihmisistä niitä haluaa, kaikki eivät. Tässä kansalaisaloitteessa keskitytään nimenomaisesti nyt tähän juridiseen puoleen erityisesti.

Arvoisa puhemies! Edustaja Pelkonen totesi hienosti tässä, että se ei ole keneltäkään pois. Vaikka monilla transihmisillä tai transnuorilla, jotka ovat kokeneet syrjintää, kuten täällä on kuultu, myös on mielenterveyden ongelmia, niin kaikki ne eivät välttämättä johdu tietenkään siitä, että he kokevat olevansa väärässä sukupuolella — osa voi johtua jos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

takin sellaisesta, mitä esimerkiksi edustaja Tanus täällä kuvasi, ja on tärkeää, että kaikkeen tällaiseen saadaan apu ja tuki, mutta ei kuitenkaan ole oikein vähätellä näiden ihmisten kokemusta siitä, että he eivät koe olevansa oikeassa sukupuolella, ja sen vuoksi ainakin omasta mielestäni tämän prosessin kutsuminen sukupuolen korjaamiseksi on täysin oikein. Se on myös transihmisten oma tahto. Itse olen tavannut hyvinkin monta transihmistä, jotka nimenomaisesti toivovat, että juridisen sukupuolen korjaamista helpotettaisiin ja nimenomaisesti tämän kansalaisaloitteen suuntaisesti.

Arvoisa puhemies! Totean vielä tähän, että aikanaan, kun hallituksen esitys translain uudistuksesta on ollut lausunnoilla, Lääkäriliitto on todennut esimerkiksi lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksesta, että se ei ole millään tavalla välttämätön translain uudistuksen yhteydessä, joten kun puhutaan lääkäreiden suulla, niin toivottavasti ei oteta sellaisia kantoja, jotka eivät lääkäreiden yhteisiä tai Lääkäriliiton yhteisiä kantoja ole.

Arvoisa puhemies! Toivon, että hallitus tuo pikaisesti eduskunnalle esityksen translain uudistamisesta, jotta pääsemme täällä käsittelemään tätä asiaa, ja tämän kansalaisaloitteen käsittely varmasti siihen tullaan yhdistämään. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, olkaa hyvä.

19.06 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu sukupuolesta ja sukupuoli-identiteetistä, ja nämä käsitteet on todellakin syytä pitää toisistaan erossa. Ja haluaisinkin kysyä teiltä, jotka kannatatte tätä kansalaisaloitetta, että kun tiedetään se, että nämä sukupuoli-identiteetin häiriöt lapsilla ja nuorilla ovat aivan valtaosin ohimeneviä, niin millä tavalla te suojelisitte näitä nuoria, jotka näitä häiriötiloja kokevat, siltä, että he eivät lähde tähän ilmoitusprosessiin esimerkiksi vaikkapa erilaisten transyhteisöiden aloitteesta tai innoituksesta ja siten ajautu sellaiseen prosessiin, josta ei ole hoitoihin ja leikkauksiin ajautumisen jälkeen enää edes paluuta. Mikäli sukupuolesta tulisi ilmoitusasia ilman mitään lääketieteellistä prosessia niin, että biologisesti täysin mies voisi ilmoittautua naiseksi tai päinvastoin, niin silloin nousisi erityisesti esiin naisten ja tyttöjen turvallisuuden ja esimerkiksi urheilumahdollisuuksien suojeleminen. Mies, joka väittäisi olevansa juridisesti nainen, voisi kenenkään estämättä mennä naisille varattuihin intiimeihin tiloihin, kuten pukuhuoneisiin. [Sari Multalan välihuuto] Tai urheilussa miehenä syntynyt voittaisi helposti naiset useimmissa lajeissa, mikä olisi väärin naisurheilijoita kohtaan — ja tästähän meillä on ollut jo ensimmäinen esimerkki nyt taannoisissa olympiakisoissa.

Biologinen sukupuoli on muodostanut perustan ja pohjan myös tasa-arvolaille, jonka tarkoituksena on edistää naisten asemaa, ja tämä myös tulisi ongelmalliseksi tämän lainsäädännön myötä. [Vasemmistoliitosta: Eikä tulisi!]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Totean, että nyt tämän asian käsittelyyn on 5 minuuttia aikaa tässä vaiheessa. — Edustaja Sirén, olkaa hyvä.

19.08 Saara-Sofia Sirén kok: Arvoisa puhemies! Translain uudistukselle ja nimenomaan kokonaisuudistukselle on ilmiselvä tarve ja perusteet. Iso kiitos kansalaisaloitteen valmistelijoille, sen eteen töitä tehneille ja kaikille allekirjoittaneille, että kansalaisaloit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

teen myötä asiasta vihdoinkin päästään keskustelemaan myös täällä eduskunnan täysistuntosalissa tällä kaudella.

Täällä ovat edustajakollegat maininneet, että he eivät olisi kuulleet kokemuksia transihmisiltä itseltään. Ainakin omassa postilaatikossani oli ihan tänään varsin pysäyttäviä terveisiä translapsilta ja transnuorilta, joihin kehoitan kollegoita tutustumaan, jos ei siihen vielä ole ollut mahdollisuutta. Itsekin olen kohdannut eri-ikäisiä ihmisiä, jotka kokevat hyvin vahvasti, että tämä lainsäädäntö on tarpeen päivittää.

Tällä hetkellä voimassa oleva lainsäädäntö on auttamatta vanhentunut, ja kuten moneen kertaan on todettu, se sisältää jopa räikeitä ihmisoikeuksiin liittyviä epäkohtia. Näitä epäkohtia on kollegojen aikaisemmissa puheenvuoroissa kattavasti jo käyty lävitse.

Kehollinen koskemattomuus ja itsemääräämisoikeus ovat erottamaton osa perus- ja ihmisoikeuksia, ja juuri ihmisoikeuksista tässä keskustelussa tänään on kysymys, sillä nykyinen translaki ei kunnioita jokaiselle yksilölle kuuluvia oikeuksia. Kokoomuslaiseen ajatteluun kuuluu ajatus siitä, että vapauden ydintä on täysivaltaisen yksilön itsemääräämisoikeus itseään koskevista asioista sukupuoleen, ikään, katsomukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen, syntyperään, yhteiskunnalliseen asemaan tai mihinkään muuhunkaan taustatekijään katsomatta. Siksi on kokoomukselle erittäin luontevaa kannattaa ja edistää translain kokonaisuudistusta.

Uudistus koskee pientä osaa ihmisistä, mutta on heille äärimmäisen tärkeä. Muiden ihmisten elämään uudistuksella sen sijaan ei olisi vaikutusta, joten uudistusta on luontevaa meidän kaikkien edistää ja puoltaa. Itsemääräämisoikeus ja fyysisen koskemattomuuden loukkaamattomuus ovat erottamaton osa ihmiselämän arvokkuutta, joka kuuluu jokaiselle meistä. Jokaisen tulisi voida olla oma itsensä ja elää omannäköistä elämää.

Se, että translain uudistusta ajava Oikeus olla -kansalaisaloite keräsi reilussa vuorokaudessa tarvittavat allekirjoitukset, kertoo siitä, että varsin laaja joukko suomalaisista haluaa korjata lainsäädännön epäkohdat. [Sari Tanuksen välihuuto] Toivottavasti tämä aloite vauhdittaa lainvalmistelua myös hallituksen osalta. Itsemääräämisoikeuteen perustuva lakiuudistus mainitaan Marinin hallituksen hallitusohjelmassa, mutta asia on edennyt varsin nihkeästi jo ennen pandemiaa. Viime syksynä toin esille huoleni siitä, ettei lainvalmistelua ja erilaisten mallien suunnittelua varten oltu lupauksista huolimatta perustettu tarvittavaa työryhmää. Hallitus on nimennyt ihmisoikeuksien vahvistamisen yhdeksi tavoitteekseen, ja tämän lainsäädäntöesityksen tuominen olisi tästä kyllä osoitus. Hallituspuolueilla on valtaa ja vastuuta edistää lainsäädäntöuudistuksia, ja hallituspuolueilla on mahdollisuus edistää näitä uudistuksia myös ilman kansalaisaloitteita tai sitä, että joudutaan turvautumaan aktiivisten kansalaisten toimiin. Tässä tilanteessa kuitenkin valtava kiitos niille aktiivisille kansalaisille, jotka ovat tätä asiaa edistäneet.

Samassa yhteydessä, kun uudistusta käsitellään, olisi perusteltua uudistaa lainsäädäntöä myös liittyen intersukupuolisille lapsille tehtäviin toimenpiteisiin. Monet näistä toimenpiteistä eivät ole vauvan terveyden kannalta välttämättömiä tai perusteltuja, mutta sen sijaan ne voivat olla ja usein ovatkin peruuttamattomia. Kokoomuksen linjan mukaan lapsille ei tulisi tehdä sukupuolta määritteleviä lääketieteellisiä toimenpiteitä ilman pakottavia terveydellisiä syitä, ja tähän asiaan on vastikään kiinnittänyt huomiota myös YK:n ihmisoikeuskomitea. Tämä ei ole mukana tässä kansalaisaloitteessa, mutta olisi luontevaa tuoda tämän kokonaisuuden käsittelyn yhteydessä myös eduskunnan käsittelyyn.

Vielä lopuksi iso kiitos kaikille, jotka tekevät töitä ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden puolesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä täysistunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 19.14.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 20.11.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 9 käsittelyä.

Keskustelu jatkuu. Edustaja Tanus poissa, edustaja Multala poissa. — Edustaja Biaudet.

20.11 Eva Biaudet r: Arvoisa puhemies! Eri asiaan kuin äsken. Tunnen henkilökohtaisesti tänään erityisen suurta iloa siitä, että tämä kansalaisaloite translaista on saanut hetkessä niin suuren tuen kansalaisilta. Odotan, että sosiaali- ja terveysministeriön lainvalmistelu samalla tavoin voisi edetä nyt pikaisesti tänne eduskuntaan. Lainsäädännön sisällöstä ja lain uudistamistarpeista ei tänään mielestäni ole esitetty mitään epäselvyyttä.

Olemme tänä päivänä paljon enemmän tietoisia ihmisoikeuksista, sukupuolivähemmistöjen oikeuksista ja transhenkilöiden tarpeista saada hoitoa jo nuorena henkilönä, huomattavasti enemmän kuin 20 vuotta sitten, kun lakia viimeksi kirjoitettiin. Vähintä, mitä tarvitsemme, on oikeus määritellä oma juridinen sukupuoli, kuten sen tuntee oikeaksi. Tiedämme myös, miten haitallista on olla hyväksymättä henkilön omaa käsitystä sukupuolestaan ja miten moninaista sukupuolen ilmaisu voi olla. Ei ole vain yhtä tapaa olla nainen tai mies. Sukupuolen määrittelyn ja ilmaisun tulee siis olla ihmisen itsemääräämisoikeuden piirissä.

Tiedämme myös, miten turhaa on pakottaa nuori ihminen osoittamaan henkilöllisyytensä ja itselle ristiriitainen juridisen sukupuolen määrittäminen kirjastokorteista tai matkalipuista täysin vieraille ihmisille, joille asia ei mitenkään voi kuulua missään tilanteessa.

Vähemmistöasema ei sinänsä ole kielteinen asia, jollei enemmistö sitä sellaiseksi tee. Kokemus siitä, että on syntynyt väärään sukupuoleen, on kuitenkin nuorelle transhenkilölle erityisen haastavaa siinä vaiheessa, kun hänen kehonsa kehittyy näkyvimmin toiseen, hänelle väärään sukupuoleen murrosiän alkaessa. Tiedämme, että tämä elämäntilanne voi olla nuoren mielenterveydelle vaikea kestää ja voi aiheuttaa itseinhoa, jopa itsetuhoisuutta. Yhteiskunnan tehtävä on siksi tukea jokaista meistä elämään hyvää elämää juuri sellaisina kuin olemme, ja meidän tulisi pyrkiä poistamaan kaikki sellainen lainsäädäntö, joka toimii syrjivästi. Se edellyttää lainsäätäjän paneutumista myös sukupuolivähemmistöjen asemaan ja oikeuksiin. Tarvitsemme siis uuden translain, joka selkeästi mahdollistaa henkilölle oikeuden olla juuri hän, joka hän on, ja itse määritellä juridisen sukupuolensa ilmoitusasiana ilman vieraan ihmisen tai viranomaisen päätöstä.

Lasten edun ensisijaisuus merkitsee tässä tapauksessa lapsen tahdon kuulemista. Tarvitsemme uuden translain, joka antaa tämän oikeuden myös nuorille, 15 vuotta täyttäneille itsenäisesti ja nuoremmille vanhempansa tai huoltajiensa suostumuksella. Muissa Euroopan maissa, kuten Maltalla, Italiassa, Tanskassa, Norjassa ja Alankomaissa, sukupuolen vah-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2021 vp

vistaminen tapahtuu itsemäärittelyoikeuteen perustuen. Mielestäni tämä kansalaisaloite on hyvä malli myös pääministeri Marinin hallitukselle uuden translain säätämiseksi.

Eduskunnalla on nyt mahdollisuus aloittaa kuulemiset keskustelualoitteen eri ehdotuksista. On ensisijaisen tärkeää kuulla juuri heitä, joita asia koskee. On ensisijaisen tärkeää tutustua, miten perheissä, joissa on translapsi, heidän arkeansa eletään.

Vain lisäämällä tietoaamme transhenkilöiden kohtaamista haasteista pystymme paremmin ymmärtämään, miksi aloitteella on kiire toteutua. Ihmisoikeudet elävät pienissä paikoissa, koulussa, työpaikalla, arjessa ja perheessä. Meidän kansanedustajien tehtävä on turvata, että lainsäädäntömme ei estä ihmisoikeuksien toteutumista jokaisen ihmisen arjessa ja että kaikin tavoin edistämme myös niiden ihmisten oikeuksia, joista itse ehkä emme ole olleet niin tietoisia.

Medborgarinitiativ kan som bäst utvidga diskussionen och kunskapen kring sådana viktiga frågor som kanske inte berör så väldigt många, men som är desto viktigare och har större betydelse för dem de berör. Det är viktigt eftersom de här frågorna kanske annars inte prioriteras tillräckligt högt på den politiska agendan. Därför vill jag tacka initiativtagarna och alla undertecknarna till detta medborgarinitiativ. — Tack.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.